

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA

DARBO GRUPĖS SIŪLYMAI

DĖL POLITINIŲ PARTIJŲ IR POLITINIŲ KAMPAINIŲ FINANSAVIMO BEI FINANSAVIMO KONTROLĖS TEISINIO REGULIAVIMO TOBULINIMO

2018 m. rugpjūčio 28 d.

Vilnius

Ministro Pirmininko 2018 m. birželio 28 d. potvarkiu Nr. 123 buvo sudaryta darbo grupė (vadovas – Ministro Pirmininko patarėjas D. Matuiza), kuriai pavesta pateikti siūlymus dėl priemonių, skirtų Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (toliau – NSGK) atlikto parlamentinio tyrimo išvadoje, kuriai pritarta Seimo 2018 m. birželio 5 d. nutarimu Nr. XIII-1228, pateiktiems pasiūlymams dėl politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įgyvendinti.

Darbo grupė, atsižvelgdama į NSGK atskleistus neteisėtos įtakos politiniams procesams mechanizmus, įvertinusi šiuo metu galiojančio reguliavimo trūkumus, taip pat išanalizavusi susiklosčiusią praktiką, teikia apibendrintas teisinio reguliavimo gaires, kurių pagrindu siūlo keisti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės reglamentavimą, siekdama sudaryti teises prielaidas efektyviai kovoti su nelegaliu politinių partijų ir politinių kampanijų dalyvių finansavimu.

Pagrindinės siūlomos priemonės politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo skaidrumui didinti ir finansavimo kontrolei stiprinti:

I. Neteisėto politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kriminalizavimas

Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė yra kraštutinė priemonė (*ultima ratio*), Baudžiamajame kodekse turėtų būti kriminalizuotos tik pačios pavojingiausios veikos, kurių negalima užkardyti administracinėmis ar kitomis priemonėmis. Būtent finansinės paramos teikimas draudžiamu būdu ar iš draudžiamų šaltinių ir jos priėmimas, kai tai atliekama stambiu mastu, darbo grupės nuomone, priskirtinas prie kriminalizuotinų nusikalstamų veikų. Neteisėtų politinių partijų finansavimo atvejais tiesioginis ir pagrindinis tikslas yra neteisėtu finansavimu užsitikrinti politinius tikslus – pasiekti politinės partijos ar atskirų politikų, politinių grupių populiarumą tarp rinkėjų, geresnius rinkimų rezultatus ir laimėti politinę valdžią, taip daryti įtaką visam valstybės gyvenimui. Taigi, tokių veikų tiesioginis objektas yra politinė sistema. Atsižvelgiant į tai, Baudžiamajame kodekse (skyriuje „Nusikaltimai asmenų politinėms teisėms ir politinei sistema“) siūlytina numatyti baudžiamąją atsakomybę (fiziniams ir juridiniams asmenims) už neteisėtą politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą. Jeigu draudžiamu būdu ar iš draudžiamų šaltinių būtų teikiamos lėšos ar kitokia materialinė parama, kurių vertė viršija 500 MGL, politinei partijai ar politinei kampanijai tiesiogiai ar netiesiogiai finansuoti arba šios lėšos ar parama bet koku būdu būtų priimta, arba ji būtų panaudota politinės partijos ar politinės kampanijos veikloje, asmuo būtų baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.

II. Priemonės, atgrasančios nuo politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo pažeidimų

✓ Siūloma numatyti priemones, kurios nesudarytų prielaidų iš neteisėto finansavimo gauti naudos, t. y. neleistų pasinaudoti finansavimo pažeidimu. Politinei partijai panaudojus lėšas iš neteisėto finansavimo šaltinio ar neteisėtas nepinigines aukas (politinių kampanijų atveju – ir nuslėpus kampanijos išlaidas, viršijančias limitą), tokio pat dydžio lėšų suma Vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – VRK) sprendimu turėtų būti pervesta į valstybės biudžetą.

✓ Politinių partijų finansavimas iš neteisėtų finansavimo šaltinių, įskaitant politinei partijai neatlygintinai suteiktas paslaugas, ne partijos narių savanoriškus darbus, kilnojamuosius ar nekilnojamuosius daiktus, turtines teises, intelektinės veiklos rezultatus, laikomas šiurkščiu Politinių partijų įstatymo pažeidimu (t. y. politinei partijai VRK sprendimu iki dvejų metų nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos valstybės biudžeto asignavimai neskiriami).

III. Netiesioginio politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo prevencijos priemonės

✓ Grynųjų pinigų draudimas – visos politinės partijos išlaidos (išskyrus politinei kampanijai finansuoti) turi būti apmokamos tik iš banko einamosios sąskaitos banko pavedimu. Politinės partijos nario mokestis, viršijantis 290 eurų (analogiškai pagal aukų sumą, kuri gali būti mokama grynaisiais pinigais) dydžio sumą, privalo būti mokamas tik banko pavedimu, o ne banko pavedimu gauti nario mokesčiai turi būti pervedami į politinės partijos einamąją banko sąskaitą.

✓ Paskolų garanto reglamentavimas.

✓ Neatlygintinai ar mažesne nei rinkos kaina gautos paslaugos politinės kampanijos dalyviui laikomos ne tik nepinigine auka, bet ir politinės kampanijos išlaidomis.

✓ Draudimas asmenims, neturintiems teisės aukoti, bet kokia forma remti politinės kampanijos dalyvius. Šis draudimas apimtų ir įvairių asociacijų, institutų, kitų viešųjų įstaigų veiklas kampanijos dalyvių naudai. Administracinių nusižengimų kodekse numatoma atsakomybė tokiems asmenims.

✓ Sutarčių reglamentavimas: su visais politinės kampanijos dalyviais sutartys sudaromos tokiomis pačiomis sąlygomis, įskaitant ir mokėjimo atidėjimo terminus, delspinigių dydžius ir pan.

✓ Skolos įsipareigojimų, susijusių su politine kampanija, padengimo terminas (vieni metai nuo rinkimų rezultatų).

✓ Paramos gavėjo statusą turinčių subjektų – labdaros ar paramos fondų veiklos reguliavimas: siūloma nesuteikti paramos gavėjo statuso ir tais atvejais, kai fiziniai asmenys, būdami kelių juridinių asmenų vadovais, kai bent vienai iš jų vadovaujamų įmonių paramos gavėjo statusas buvo panaikintas dėl nesumokėtos mokestinės nepriemokos ir (arba) kai juridinis asmuo paramos nepanaudojo arba ją panaudojo ne pagal paskirtį, siekia gauti paramos gavėjo statusą kitoms jų vadovaujamoms organizacijoms.

IV. Politinių kampanijų skaidrinimo priemonės

✓ Politinės kampanijos apskaitos žiniaraščių viešinimas. Šiuo metu konkrečios kampanijos išlaidos neviešinamos (duomenis VRK turi), todėl negalimi visuomenės, nevyriausybinių organizacijų ir žurnalistiniai tyrimai.

✓ Politinės kampanijos išlaidų registravimo terminų įtvirtinimas, siekiant sudaryti sąlygas jau politinių kampanijų metu vykdyti finansavimo kontrolę.

✓ Politinės kampanijos išlaidų limitų kontrolė: jei iki rinkimų dienos viršijamas politinės kampanijos išlaidų limitas, politinės kampanijos dalyvis nebegali prisiimti naujų išlaidų ar įsipareigojimų.

V. Politinių partijų atskaitomybė ir jų veiklos finansavimo stebėseną

✓ Pareiga partijoms kartu su finansinių ataskaitų rinkiniu pateikti VRK ir partijos veiklos finansavimo ataskaitą, kurioje būtų matyti renginiai, politinė reklama ir kita partijai būdinga veikla bei veiklos išlaidos ir jų finansavimo šaltiniai.

✓ Politinės reklamos ataskaitos teikimas VRK ne tik politinės kampanijos laikotarpiu.

✓ Partijos sąskaitų banko išrašų teikimas VRK kas ketvirtį. Planuojama pasinaudoti politinių kampanijų patirtimi ir šiuos išrašus, teikiamus el. paštu, įkelti į VRK IS.

✓ Vyriausiosios rinkimų komisijos reikalavimų privalomumas (pvz., fiziniams ir juridiniams asmenims; asmenims, kurių veikla tiriamą). Sankcija: nepateikus reikiamos informacijos, tam tikrais atvejais (jei tiriamas šiurkštus įstatymo pažeidimas) VRK turi teisę sustabdyti valstybės biudžeto asignavimų skyrimą.

✓ Pareiga politinėms partijoms, kurios gauna valstybės biudžeto asignavimus ir yra perkančiosios organizacijos, savo interneto svetainėje skelbti visas pagal Viešųjų pirkimų įstatymą sudarytas sutartis – galimybė vykdyti sistemingą visų sutarčių stebėseną.

✓ Politinės partijos nario mokesčio viešinimas – kai per metus sumokama daugiau nei 360 eurų (riba, kada privaloma deklaruoti turtą ir pajamas).

VI. Politinės reklamos skaidrinimas

✓ Privalomas politinės reklamos žymėjimas nuolat, ne tik politinės kampanijos laikotarpiu.

✓ Nuolatinis viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų duomenų apie paskleistą politinę reklamą teikimas VRK (dabar teikiama 2–3 kartus per politinę kampaniją).

✓ Paskleistos informacijos turinio vertinimas (priskyrimas politinei reklamai) priskiriamas darbo grupei – ekspertams iš Lietuvos radijo ir televizijos komisijos, Visuomenės informavimo etikos komisijos ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai.

Darbo grupės siūlymu kartu su priemonėmis dėl politinės reklamos skaidrinimo tikslinga svarstyti savo turiniu susijusias priemones dėl visuomenės informavimo priemonių veiklos skaidrumo didinimo.

Pagrindinės visuomenės informavimo priemonių veiklos skaidrumo didinimo gairės:

✓ Pareiga žurnalistams, visuomenės informavimo priemonių vadovams ir akcininkams deklaruoti savo turtą ir pajamas bei galimus interesų konfliktus. Deklaracija pateikiama žiniasklaidos priemonės vadovui (vyriausiajam redaktoriui, direktoriui ar kitam įgaliotam asmeniui).

✓ Reklamos ženklinimo socialiniuose tinkluose taisyklės. Siūlomi Reklamos įstatymo pakeitimai:

- įstatymas taikomas visiems informacijos skleidėjams. Taip pat ir tiems, kurie informaciją skleidžia socialiniuose tinkluose.
- reikalavimas visais atvejais žymėti reklamą (taip, kaip ji apibrėžta Reklamos įstatyme). Taip pat visais atvejais būtų galima taikyti atsakomybę už paslėptą reklamą.

- galimybė taikyti atsakomybę ir informacijos skleidėjui, ir reklamos užsakovui, jei įrodoma, kad užsakovas siekė paskleisti neženkliną reklamą.
- pareiga priežiūros institucijoms savo iniciatyva pradėti tyrimus, kai pastebi pažeidimus.

✓ Pareiga visuomenės informavimo priemonėms informuoti visuomenę, kur asmuo, apie kurį paskleista neteisinga ar orumą žeminanti informacija, galėtų kreiptis. Tai būtų Žurnalistų etikos inspektoriaus ir Visuomenės informavimo etikos asociacijos kontaktinė informacija.

✓ Pareiga visuomenės informavimo priemonėms, kurių akcininkai valdo ir kitus verslus, tai aiškiai nurodyti.

✓ Draudimas politinių partijų nariams, Prezidentui, Seimo, Vyriausybės, savivaldybių tarybų nariams ir politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojams būti visuomenės informavimo priemonių akcininkais.

SIŪLYMAI

1. Tobulinti teisinį reguliavimą dėl politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės, taip pat visuomenės informavimo priemonių veiklos skaidrumo didinimo remiantis darbo grupės pateiktais teisinio reguliavimo siūlymais.

Tikslintini teisės aktai: Baudžiamasis kodeksas, Kriminalinės žvalgybos įstatymas, Politinių partijų įstatymas, Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, Rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas, Administracinių nusižengimų kodeksas, Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas, Labdaros ir paramos įstatymas, Reklamos įstatymas, Visuomenės informavimo įstatymas, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas.

2. Stiprinti už politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolę atsakingų institucijų analitines funkcijas (atitinkamai numatyti papildomą finansavimą), siekiant išvengti kontrolės veiksmų fragmentiškumo, sudaryti sąlygas kontrolės veiksmus vykdyti proaktyviai.

3. Stiprinti institucijų tarpusavio bendradarbiavimą keičiantis informacija pagal kompetenciją. Siūlyti Vyriausiajai rinkimų komisijai ir Specialiųjų tyrimų tarnybai atnaujinti bendradarbiavimo susitarimą, siekiant geriau įgyvendinti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės funkcijas.

Darbo grupės vadovas

Donatas Matuiza